

KULTURA V FRAZELOGIJI ISTRSKEGA NAREČJA¹

V prispevku je predstavljenih 32 frazemov, izpričanih na območju slovenskega istrskega narečja, ki vsebujejo podatke o kulturi, točneje o *snovni* in *lokalnospecifični kulturi*. Frazemi, ki pripadajo skupini *lokalnospecifična kultura* (gre zlasti za izlastnoimenske frazeme), nedvomno kažejo na svojevrstno miselno in jezikovno ustvarjalnost govorcev. Pri posameznem frazemu je podan tudi njegov pomen, pri določitvi katerega smo se morali – zlasti v drugi skupini frazemov – zanesti izključno na interpretacijo rojenih govorcev. Specifična snovna kultura Istre se odraža v frazemskih sestavinah, kot so *osel*, *sol*, *figa*, narečna poimenovanja za tipična kmečka orodja (*vile*, *grablje*, *motika*) in pripomočke (*kotel*), tradicionalno hrano (*bakala*, *polenta*, *rižoljo*, *sardine*), prebivalce bližnjih pokrajin (*Čič*, *Brkinec*, *Šavrin*) ter istrska osebna oz. hišna imena.

dialektologija, frazeologija, kulturna semantika frazemov, snovna kultura v frazemih, lokalno-specifična kultura v frazemih

In this article 32 phrasemes are presented that have been collected in Slovene Istria and that relate to material and local-specific culture. In our view, such phrasemes (especially those containing proper names) show the mental and linguistic creativity of the speakers interviewed. Each phraseme is presented with its meaning, which was based exclusively on the interpretation given to it by native speakers (especially in the 2nd group). Specific Slovene Istrian material culture is reflected in components like: *osel* 'donkey', *sol* 'salt', *figa* 'fig', dialect names for characteristic agricultural tools (*vile* 'hayfork', *grablje* 'hayrake', *motika* 'hoe') and traditional food (*bakala* 'stockfish', *polenta*, *rižoljo*, *sardine*), people living in adjacent areas, and Istrian personal or house names.

dialectology, phraseology, cultural semantics of phrasemes, material culture in phrasemes, localspecific culture in phrasemes

0 Teoretična izhodišča

O globoki medsebojni povezanosti, o simbiozi jezika in kulture oz. jezika in mišljenja so si edini številni jezikoslovci in drugi znanstveniki s področja humanistike (prim. npr. W. Humboldt 1836; E. Sapir 1949; B. Whorf 1956; L. Weisgerber 1961;² J. Apresjan 1974; A. Wierzbicka 1996; V. N. Teliya 1998; E. Kržišnik 2005;

¹ Prispevek je nekoliko predelano poglavje iz doktorske disertacije *Izražanje abstraktnega v slovensko-istrskih govorih*, nastale pod mentorstvom red. prof. Vere Smole in red. prof. Erike Kržišnik.

² W. Humboldt je različnost jezikov razlagal kot posledico različnosti »videnja sveta« in je menil, da narod neposredno skozi jezik, ki ga je opredelil kot »specifično izražanje narodovega duha«, izraža svojo

J. Matešić 1992–1993; A. Nikolić Hoyt 1994; J. Keber 1995, 1998; L. Janda 2006; D. Dobrovol'skij, E. Piirainen 2005 in mnogi drugi). Način mišljenja in poimenovanja stvarnosti določene jezikovne skupnosti pa najbolj nazorno predstavljajo frazemi, ki so obenem odraz mišljenja in spoznavanja realnega sveta, ki nas obkroža (prim. tudi Vučetić 1992–1993: 540).

Iz pojmovanja jezika kot sestavnega dela kulture, ki jo sicer A. Nikolić Hoyt (1997) razume kot zbir priučenih skupnih prepričanj in vrednot ter razumevanje pomenov simbolov v okviru skupnosti in hkrati njenega izraza, izhaja tudi pojmovanje frazema kot tistega segmenta slovarja nekega jezika, ki temelji na folklornih in drugih nacionalnih motivih, in tako predstavlja neizčrpen izvor socio- in etnolingvističnih informacij. Številni jezikoslovci zato zagovarjajo stališče o zunaj-jezikovni determiniranosti pomenskih sestavin leksikalnih enot (prim. Apresjan 1974, Nikolić Hoyt 1994). Dejstvo je namreč, da se jezik odvija v okviru kulture, ta pa se odraža v jeziku; vsaka kultura se sporazumeva z jezikom, ta pa je prežet s kulturo (Nikolić Hoyt 1994: 253). S tega vidika je po mnenju A. Nikolić Hoyt (1994) preučevanje nekega jezika vedno tudi preučevanje kulture. Zveza jezika in kulture se razodeva v jeziku zlasti na ravni pomena, tj. v slovarju: kulturni pomeni so namreč v veliki meri ohranjeni v jezikovnih, torej so leksikalizirani. V besednem zakladu nekega jezika se kultura pojavlja kot informacija v ozadju o tradiciji, verovanjih oziroma svetovnem nazoru govorca določenega jezika (Nikolić Hoyt 1994: 253). A. Nikolić Hoyt (1994: 256) je zato prepričana, da je brez poznavanja kulturnozgodovinskih specifičnosti določene jezikovne skupnosti zelo težko ali celo nemogoče natančno razložiti pomene besed, v kakšnih odnosih so z drugimi, zato je v opis jezikovnih enot nekega jezika treba vključevati vsaj minimalno védenje o družbi in kulturi skupnosti, ki uporablja določen jezik.

Frazemi torej odražajo način mišljenja, odnos do stvarnosti, zgodovinske reminiscence, vez z okoljem ter tisto, kar je karakteristično za kulturo določene jezikovne skupnosti. Poleg sociolingvističnih informacij, imanentnih frazeologiji nekega jezika, so v njej shranjeni tudi podatki iz realnega življenja, podatki o običajih in tradiciji, o verovanju in legendah, o zgodovinskem dogajanju, o literarnih delih in drugem. Kulturnospecifični ali nacionalni frazemi, ki poleg mednarodnih tvorijo frazeologijo neke jezikovne skupnosti, izražajo in interpretirajo (različne) nacionalne identitete in/ali ideologije. Kulturnospecifični frazemi torej izražajo način, na katerega posamezne jezikovne skupnosti doživljajo in vrednotijo pojave in svet okoli sebe ter ohranjajo sliko mentalitet in skupnosti, znotraj katerih so se razvile (po Nikolić Hoyt 1997: 72–73).

psiho, v jeziku se izraža svetovni nazor in kulturna usmerjenost naroda (prim. tudi Kržišnik 2004: 58; Będkowska Kopczyk 2004: 17; Będkowska Kopczyk, Jamnik 2004: 146; Kastelic 2003: 44, 45). Pojem jezikovna podoba sveta (*sprachliches Weltbild*) pa je v tridesetih letih 20. stoletja prvi uporabil L. Weisgerber.

1 Kulturna semantika frazemov

V pričujočem prispevku torej izhajamo iz predpostavke, da je frazeologija jezik kulture, da frazemi vsebujejo podatke o kulturi, zato lahko zlasti z analizo teh jezikovnih enot ugotovljamo duha neke jezikovne skupnosti. Frazeologijo s kulturološkega vidika tako obravnavajo pristopi, kot so ruska in poljska etnolingvistika, lingvokulturologija, kontrastivna lingvistika, teorija konvencionalnega slikovitega jezika idr.; v slovenskem jezikoslovnem prostoru tem smerem sledita J. Keber (1995, 1996–1998, 2001, 2003) in E. Kržišnik (2005, 2008a, 2008b). V nadaljevanju bosta predstavljena dva od zgoraj naštetih, in sicer ruska etnolingvistika ter, podrobneje, lingvokulturologija.

V ruskem jezikoslovju, v katerem doživljajo frazeološke raziskave največji razcvet, se je frazeologija kot jezikoslovna disciplina razvila tako na teoretični kot tudi na praktični ravni, pri čemer se je naslonila na dela s področja etnologije in jezikoslovja, ki segajo v 19. stoletje, izhodišče ruskih raziskovalcev pa je bilo Humboldtovo pojmovanje jezika (Eismann 1996: 44). T. i. peterburška šola (izraz je povzet po Kržišnik 2008a: 34) se ukvarja z etimologijo frazemov in s preučevanjem zgodovinskih sprememb frazemov. Tudi sodobna usmeritev ruske frazeologije, t. i. lingvokulturologija, z V. N. Teliyo na čelu izhaja iz predpostavke, da so prav v frazemih ukoreninjeni podatki o kulturi. Frazeologijo zato ruska lingvokulturologija, t. i. moskovska šola (izraz je povzet po Kržišnik 2008a: 34), razume kot najprimernejšo jezikovno ravnino za jezikovno-kulturne analize; po prepričanju pripadnikov te smeri se v prenesenih pomenih besed vsakega jezika zrcali svetovni nazor jezikovne skupnosti. Sredstva za vključitev kulturne informacije v frazeološke pomeni so njihovi slikoviti temelji, sredstva za razlago te posebnosti v jezikovnem spoznavanju pa je interpretacija tega slikovitega temelja v okviru semiotičnega kulturnega »prostora« neke jezikovne skupnosti. Ta interpretacija zato določa vsebino kulturne konotacije (Teliya 1998: 784). Lingvokulturologija analizira in opisuje povezave med jezikom in kulturo z upoštevanjem notranjih in zunanjih vidikov sporazumevanja pripadnikov neke jezikovno-kulturne skupnosti tako danes kot v preteklosti; osredotoča se zlasti na žive komunikacijske procese in povezave med jezikovnimi izrazi, rabljenimi v njih, ter sinhrono delujočim svetovnim nazorom narečnih govorcev, pri čemer se opira na znanstveni aparat medkulturnega jezikoslovja; namen slednjega je razkriti kulturnospecifične jezikovne oblike, ki nimajo ekvivalentov v drugih jezikih, vključujoč tiste, katerih korenine segajo na področje materialne, družbene in duhovne kulture (Teliya 1998: 785). V. N. Teliya (1998: 785) v nadaljevanju predlaga, da naj bi raziskave o kulturnih posebnostih frazeoloških enot upoštevale dejstva o karakterističnih potezah miselnosti neke skupine narečno govorečih, tj. dejstva o kulturi, vedenju in obnašanju ter navadah in šegah, ki omogočajo, da se neki subjekt identificira z vrednotami, pomembnimi za kulturo, kateri pripada. Pomene frazeoloških enot, ki so pomembni z vidika kulture, lahko razkrijemo samo, ko je frazeološki pomen, ki mora biti razviden iz dobesednega branja, povezan s

kulturnimi kategorijami (koncepti, mitologemi, simboli, stereotipi in vsem ostalim, kar je vtisnjeno v religiji, folklori in drugih diskurzih), hkrati pa se to slikovito podlago interpretira s pomočjo jezika kulture (Teliya 1998: 788). Percepcijo slike frazema povzroča dejstvo, da jezik sprejema in v frazeme vnaša samo tiste slikovite izraze, ki vzbujajo asociacijo z zgoraj omenjenimi simbolno-kulturnimi termini – mitologemi, simboli, stereotipi. Zaradi ponovnega ustvarjanja teh asociacij so frazemi neke vrste kulturni stereotipi, ki jih lahko razumemo, ko upoštevamo dovolj obsežne ideografske podatke, ki se prek osnovne metafore nanašajo na določene parametre kulturnih kategorij (Teliya 1998: 790). V. N. Teliya in sodelavke (1998: 55–56) so prepričane tudi, da je lingvokulturološka metoda najprimernejša za frazeologijo, saj so prav frazemi tisti jezikovni znaki, ki so bogati s kulturnimi informacijami in jih zato ne moremo opisati samo kot enote s poimenovalno funkcijo; skratka, če ne upoštevamo njihovih kulturnih pomenov.

Sicer pa omenjene teze v svetovnem (in tudi, kot smo videli, v slovenskem jezikoslovju) niso nič novega, izjema so le raziskave frazeologije na področju dialektologije. Kot namreč zagotavlja E. Piirainen, je s področja narečne frazeologije v svetu objavljenih le nekaj raziskav (npr. Burger 2002; Filatkina 2002, 2005 – v: Piirainen 2004: 47), medtem ko je npr. hrvaška narečna frazeologija bolje razvita (prim. Menac Mihalić 2005).

1.1 Kulturnosemantična analiza slovenskoistrskih frazemov

Frazemsko gradivo je bilo zbrano v različnih vaseh Slovenske Istre s pomočjo usmerjevalne vprašalnice, izdelane z izpisovanjem frazemov iz narečne literature (več o metodi zbiranja narečne frazeologije v Marc Bratina 2009: v tisku).

Za daljšo raziskavo (Marc Bratina 2009) smo različne tipologije frazemov priredili, in izhajamo iz delitve kulture, kot je znana že iz etnologije (prim. Slavec Gradišnik 2000), in frazeme razvrstili po naslednjem načelu:

- a) snovna kultura v frazeologiji slovenskoistrskega narečja – frazemi, katerih sestavine se nanašajo na snovno kulturo obravnavanega narečja;
- b) družbena kultura v frazeologiji slovenskoistrskega narečja – frazemi, katerih pomeni se nanašajo na družbeno kulturo;
- c) duhovna kultura v frazeologiji slovenskoistrskega narečja – frazemi, ki nosijo podatke o ljudskem verovanju in drugem izražanju človekovega duhovnega delovanja;
- d) lokalnospecifična kultura v frazeologiji slovenskoistrskega narečja – frazemi, ki jih rojeni govorniki razumejo in čutijo kot specifične za svojo nacionalno oz. tradicionalno kulturo; to so zlasti izstereotipni in izlastnoimenski frazemi.

V tem prispevku sta v ospredju le dve od naštetih kategorij, in sicer snovna in lokalnospecifična kultura.

1.1.1 Snovna kultura

Na splošno naj bi se večina frazemov nanašala na snovno kulturo (prim. Dobrovol'skij, Piirainen 2005); značilnost veliko frazemov je vsebovanost vsaj ene od sestavin, ki poimenuje predmet. Gre zlasti za fizične predmete, ki so izraz dosežkov materialne kulture.

V slovenskem istrskem narečju naletimo na številne frazeme, iz katerih je razvidna pripadnost naravi in navezanost na podeželje; ti se torej nanašajo na podeželsko snovno kulturo. Korito 'podolgovata, navadno lesena posoda za krmljenje, napajanje živine' je sestavina frazema [1] *'be:t pər ko'ri:ta* 'biti na uglednem položaju, imeti donosno službo', ki ga sicer pozna tudi slovenski knjižni jezik (prim. Keber 1996: 336).

Prav tako se na posodo nanaša tudi frazem [2] *'bə:t ku 'kə:tu ən štə'ńā:da* 'družiti/razumeti se z ljudmi podobnih, navadno slabih lastnosti'; *štanjado* so uporabljali za kuhanje hrane za prašiče in druge živali, kotel pa je bil namenjen kuhanju hrane (zlasti polente) za ljudi in je bil nameščen na ognjišču.

Medtem ko so grablje kmečko orodje, s pomočjo katerega se k sebi spravlja zlasti seno ali listje, pa so v frazemu [3] *ne 'jə:mət 'vi:l, 'sa:mo γ'ra:blē* 'samo jemati, nikoli pa nič dati' vile, preneseno, orodje, s pomočjo katerega se (seno ali listje) spravlja stran od sebe.

Prototipsko kmečko orodje, motika, se pojavlja kot sestavina frazema [4] *ma'ti:ka se z'lo:mi* komu 'opustiti kmetovanje zaradi boljših poklicnih možnosti'; njeno uničenje namreč označuje opuščanje kmetovanja zaradi boljših poklicnih možnosti.

Psihično in fizično razbremenitev odraža frazem, ki se nanaša na prototipsko istrsko žival, osla: [5] *z 'o:sla 'ba:šta 'o:slu 'la:žje* 'izraža psihično in fizično razbremenitev'.

Prav tako se na osla nanaša frazem [6] *'də:bit/'də:t 'bā:štə od koga/komu* 'postati tarča nekoga; obremeniti koga, ga kaznovati, obdolžiti po krivem, ponižati'; *bašta*, preneseno, označuje nekaj, kar lahko človeka psihično ali fizično obremeni.

Na Trst oz. odnose med mestom in podeželjem se nanaša frazem [7] *'jə:t χ 'Mi:χce eno 'Jā:kce* 'iti v Trst'.

Poleg teh naletimo tudi na frazemske sestavine, ki se nanašajo na specifične fizične predmete, med katerimi velja omeniti tudi tradicionalno hrano (bakala – polenovka, polenta, sardine, rižoljo – neke vrste sladkorček, sladek sirup): [8] *'bə:t 'sy:χa ku bākā'la:* 'biti zelo suha', [9] *'ma:rət še 'čy:da pō'lē:nte 'po:jəs* 'treba je odrasti, se zresniti', [10] *'bə:t ku 'ä:na pə'ljä:nta* 'biti počasen' in [11] *'bə:t 'si:t 'sai:j pu'lē:nte* 'ne stradati, ne biti ravno bogat, imeti vsaj za hrano', [12] *'bə:t s'la:tko ku ri'žo:lo* 'biti zelo sladko', [13] *'be:t ku sər'di:ne* kje 'biti zelo stisnjen kje'.

Svojevrstno kulturnospecifičnost Slovenske Istre pa nedvomno izražajo frazemi s sestavino *sol*. Ta je namreč zaradi kulturnozgodovinskih dejstev (več o tem v

Darovec 2004: 319–360) pojmovana kot nekaj dragocenega (v preteklosti je bila povezana celo s tihotapstvom – prim. zgodbo o Martinu Krpanu!), morda je pridobila celo simbolno vrednost: [14] *ne 'jə:mət 'so:li ɥ 'ɣ'la:vi* 'ne biti bistroumen, pameten', [15] *'ma:ŋka 'so:li ɥ 'ɣ'la:vi* komu 'biti čudaški, neumen', [16] *'so:lit 'pa:mət* komu 'podučevati koga', [17] *'bu:χ nej 'da: 'ko:mu 'a:no 'mə:rvo so'li:* 'bog daj pameti komu', [18] *χi:tət 'su: ɥ 'mu:rje* 'zapravljati, trošiti denar za nepomembne stvari'.

2 Lokalnospecifična kultura Slovenske Istre

Gre za slikovite izraze, ki vsebujejo lastna imena, idioetnične realije, tiste izraze, ki jih rojeni govorniki pojmujejo in čutijo kot specifične za svojo nacionalno in tradicionalno kulturo, ki so torej po izvoru lastni njihovi kulturi, kar pa je težko dokazljivo. Dejstvo je, da so večinoma neprevedljivi. Tako naj bi tovrstne slikovite izraze lahko glede na izvor analizirali samo na podlagi jezikovne intuicije rojenih govorcev (tj. z introspekcijsko metodo). Sem sodijo frazemi, ki vsebujejo npr. imena oseb (nacionalnega) pomena, oseb iz ljudske mitologije, toponime, imena rek (hidronimi), ter frazemi, ki vsebujejo unikatne sestavine, torej sestavine, ki se pojavljajo samo v določenem frazemu in nikjer drugje (prim. Kržišnik 2008a: 43, govori o deželoznanskih besedah).

Če danes povprašamo istrske Slovence, kje sploh je Šavrinija in kdo so Šavrini, nam bodo odgovorili: [19] *'Ni:smo 'Či:či ne Šă'ri:ni/Bər'ki:ni, smo 'ju:što nə kon'fi:ni*³ (Nismo Čiči ne Šavrini/Brkinci, smo ravno na meji). V zvezi s poimenovanjem Šavrini B. Baskar (2002: 179–212) ugotavlja, da je sprva najbrž imelo negativno konotacijo, ki jo je pogosto zaznati med prebivalci slovenskega dela Istre še dandanes, kasneje pa so ime revalorizirali umetniki. V. Rožac Darovec (2005: 46) navaja, da naj bi imeli Bežjaki in ostali Istrani Čiče za zaostale, lene in revne ovčarje. Kot je razvidno tudi iz frazemskega gradiva v nadaljevanju, so še danes negativno označeni, kar je razvidno tudi iz ljudskoetimološke razlage frazema [20] *'či:č/'Či:č nə 'da: 'ni:č*. O ljudskoetimološki interpretaciji pomena priča tudi razlaga tega frazema v povezavi z etnonimom Čiči, namreč, 'Čiči so skopuški'.⁴ Na prebivalce Čičarije se nanaša tudi primerjava [21] *s'la:p kur 'Či:č* in [22] *'Či:č χu'di:č* ter reka [23] *'Či:č še cǰ'ɣa:na u'ku:l pər'ne:se* 'Čič je zelo goljufiv' in [24] *'Či:č ni zə 'ba:rko* 'ni vsak človek dober za opravljati vsakršno delo'.

Nasprotno, pa imajo Istrani o sebi kar dobro mnenje, in sicer so trdoživi in delavni: [25] *Istər'ja:ni smo ku 'fi:ɣa: 'və:č, ki jə r'jə:žəš, 'və:č 'ra:se* 'Istrani so trdoživi' in [26] *Istər'ja:n je ɥ 'se:nci 'sa:mo, ku d'vi:ɣne ša'po:n nəd 'ɣ'la:vo* 'Istran neprestano dela'.

³ O negativni konotaciji etnonima Šavrin gl. npr. Baskar 2002: 179–212.

⁴ Lahko gre za čič 'sedenje' ali Čiče, saj so med prebivalci slovenske Istre veljali za lene.

Zdi se, da so izlastnoimenski frazemi povezani s stereotipi: v primeru etnonimov (v našem primeru gre zlasti za Čiče, Šavrine, Brkince, Istrane) se odražajo tipične lastnosti nekega naroda, regije, kar je posledica posredne ali neposredne izkušnje z drugim. Pri nastajanju stereotipov je prisotnih več dejavnikov, med katerimi izstopajo kultura, izkušnja in čustva. Negativne izkušnje, ki so jih imeli Istrani s Čiči, so postale tudi vir za nastanek frazemov. N. Ivanetić in U. Karlavaris Bremer (1999: 136) navajata, da se pozitivni stereotip o sebi odraža kot negativni o drugem, tako da z govorjenjem o drugem povemo nekaj tudi o sebi, kar je razvidno tudi iz slovenske istrske frazeologije.

V nadaljevanju navajam še frazeme, ki so omejeni samo na eno vas.

V Pučah je nekoč živela družina, ki je slovela po medsebojni slogi in razumevanju, in kot taka postala vir za izvor frazema [27] *jə:t də'ko:rdo kur 'Čy:rjɛ* 'zelo dobro se razumeti'.

Podobno je iz anekdote o gospe z imenom Francetka nastal frazem [28] *'ju:što ku Fran'ce:tkin š'pa:χ* 'biti ravno pravšnje, idealno'.

V Dekanih je nekoč delal moški z imenom Karmelo, ki je veljal za zelo nadutega, njegovo ime pa je ohranjeno v frazemu [29] *'dər:žət se ku Kār'mɛ:lo* 'biti nadut, vzvišen'.

Iz anekdote izvira tudi frazem, ki ga govorijo le v Rakitovcu, [30] *'ye:ra mou'ra:ška*, označuje pa prepirljivega človeka. Nekoč so se prebivalci vasi Rakitovec prepirali s sosednjo vasjo Movraž zaradi mej, eden od teh prepirov pa se je končal tragično, s smrtjo. Od tedaj se za prepirljivega človeka uporablja zgoraj omenjeni izraz.

V Rakitovcu še danes neubogljive otroke strašijo z omembo izmišljenega lika [31] *Toma'tu:ta* 'tisti, ki vse vzame'. Gre za legendarnega živinskega tata in razbojnika iz časa Avstrije, ki je bil doma iz sosednje vasi; kradel je zlasti ovce, in ker je vedno pokradel vse, so mu naredili ime Toma tuta (prim. Rožac Darovec 2005: 57).

Na koncu velja omeniti še frazem, katerega sestavina je toponim: [32] *'jə:t o'ku:li c'ri:kve ɯ 'Ku:bedi* s pomenom 'umreti', ki pa ga težko razumemo, če ne vemo, da je cerkev v Kubedu zgrajena na skali, obhod okoli nje pa zato smrtno nevaren; tisti, ki gre okoli te cerkve, pade v prepad in umre.

3 Sklep

Dejstvo je, da se v frazemih kopičijo podatki o kulturi, točneje, o snovni, družbeni in duhovni kulturi jezikovne skupnosti, ki te jezikovne enote v vsakdanjem govoru tudi uporablja. V prispevku smo želeli izpostaviti enega od teh segmentov, in sicer snovno kulturo, saj naj bi bili po navedbah nekaterih frazeologov namreč ravno tovrstni frazemi najštevilčnejši. O miselni in jezikovni ustvarjalnosti pa po našem mnenju bolj kot katerikoli drugi nedvomno pričajo lokalnospecifični frazemi, zato smo v tem prispevku posebno pozornost namenili tudi njim.

Literatura

- BASKAR, Bojan, 2002: *Dvourni Mediteran. Študije o regionalnem prekrivanju na vzhodno-jadranskem področju*. Koper: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije.
- BĘDKOWSKA KOPCZYK, Agnieszka, 2004: *Jezikovna podoba negativnih čustev v slovenskem jeziku. Kognitivni pristop*. Ljubljana: Študentska založba.
- BĘDKOWSKA KOPCZYK, Agnieszka, JAMNIK, Tatjana: 2004: Razvoj kognitivističnega znanstvenega diskurza na Poljskem in v Sloveniji. *Aktualizacija jezikovnozvrstne teorije na Slovenskem: členitev jezikovne resničnosti* (Obdobja 22). Ur. E. Kržišnik. Ljubljana: Filozofska fakulteta. 145–158.
- DAROVEC, Darko, 2004: *Davki nam pijejo kri*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.
- DOBROVOL'SKIJ, Dmitrij, PIIRAINEN, Elisabeth, 2005: *Figurative Language. Cross-Cultural and Cross-Linguistic Perspectives*. Elsevier.
- EISMANN, Wolfgang, 1996: O historijski slovenski frazeologiji. *Radovi Zavoda za slavensku filologiju* 30–31. Zagreb. 43–54.
- IVANETIĆ, Nada, KARLAVARIS BREMER, Ute, 1999: Onimijski frazemi i konceptualizacija sveta. *Suvremena lingvistika* 47–48. 131–142.
- JANDA, Laura, 2006: From Cognitive Linguistics to Cultural Linguistics. Slovo a smysl/ Word and Sense. *A Journal of Interdisciplinary Theory and Criticism in Czech Studies*. (Dostopno na: hum.uit.no/lajanda/mypubs/janda%20slovo%20a%20smysl%202006.doc.)
- KASTELIC, Silva, 2003: Možnost izrabe kognitivnega pristopa v razumevanju metafore pri pouku slovenskega jezika in književnosti. *Slovenščina v šoli* 8/5–6. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. 44–54.
- KEBER, Janez, 1995: Pomen etnografskih in zgodovinskih podatkov za raziskovanje leksike in frazeologije. *Razvoj slovenske etnologije od Štreklja in Murka do sodobnih etnoloških prizadevanj*. Ur. R. Muršič, M. Ramšak. Ljubljana. 85–90.
- KEBER, Janez, 1996–1998: *Živali v prisposodobah* 1–2. Celje: Mohorjeva družba.
- KEBER, Janez, 2001: Razlaganje izvora slovenskih frazemov. *Skripta* 5. Ur. E. Kržišnik. Ljubljana: Filozofska fakulteta. 35–50.
- KEBER, Janez, 2003: *Frazeološki slovar slovenskega jezika. Poskusni zvezek*. Ljubljana: ZRC SAZU, Založba ZRC.
- KRŽIŠNIK, Erika, 2005: Frazeologija v luči kulture. *Večkulturnost v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi. 41. seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Zbornik predavanj*. Ur. M. Stabej. 67–81.
- KRŽIŠNIK, Erika, 2008a: Viri za kulturološko interpretacijo frazeoloških enot. *Jezik in slovenstvo* 53/1. 33–47.
- KRŽIŠNIK, Erika, 2008b: Kulturološka interpretacija frazema. *Jezikovna prepletanja*. Ur. M. Kalin Golob, N. Logar, A. Grizold. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. 149–165.
- MARC BRATINA, Karin, 2009: Etape zbiranja narečnega frazemskega gradiva. *Annales, anali za istrske in mediteranske študije. Series Historia et Sociologia*. Koper: Zgodovinsko društvo za južno primorsko, Znanstveno-raziskovalno središče. V tisku.

- MATEŠIČ, Josip, 1992–1993: Frazemi s komponentom vlastitog imena u hrvatskom jeziku. *Filologija* 20–21. 293–297.
- MENAC MIHALIĆ, Mira, 2005: *Frazeologija novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj (s rječnikom frazema i značenjskim kazalom s popisom sinonimnih frazema)*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Školska knjiga.
- NIKOLIĆ HOYT, Anja, 1994: Kulturne i povijesne komponente značenja riječi. *Filologija* 22–23. 253–257.
- NIKOLIĆ HOYT, Anja, 1997: O sličnostima i razlikama među frazemima hrvatskog i engleskog jezika. *Riječ, časopis za slavensku filologiju* 3/2. 71–75.
- PIIRAINEN, Elisabeth, 2004: Cognitive, Cultural, and Pragmatic Aspects of Dialectal Phraseology—Exemplified by the Low German Dialect »Westmünsterländisch«. *Dialectologia et Geolinguistica. Journal of International Society for Dialectology and Geolinguistics* 12. 46–67.
- ROŽAC DAROVEC, Vida, 2005: Do koder seže spomin. *Meje in konfini. Rakitovec, vas kulturnih, družbenih in naravnih prepletanj*. Ur. V. Rožac Darovec. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko. 43–114.
- SLAVEC GRADIŠNIK, Ingrid, 2000: *Etmologija na Slovenskem. Med čermi narodopisja in antropologije*. Ljubljana: ZRC SAZU, Založba ZRC.
- TELIYA N., Veronika, 1998: Phraseological Entities as a Language of Culture (Methodological Aspects). *Europhras '95. Europäische Phraseologie im Vergleich: gemeinsames Erbe und kulturelle Vielfalt*. Ur. W. Eismann. Bochum: Universitätsverlag Dr. N. Brockmeyer. 783–794.
- TELIYA, Veronika, BRAGINA, Natalya, OPARINA, Elena, SANDOMIRSKAYA, Irina, 2001: Phraseology as a Language of Culture: Its Role in the Representation of a Cultural Mentality. *Phaseology. Theory, Analysis, and Applications*. Ur. A. P. Cowie. Oxford University Press. 55–75.
- VUČETIĆ, Zorica, 1992–1993: O pridjevskom i priloškom frazeologizmu. *Filologija* 20–21. 539–549.